

پهسن وهك ستراتیجیه تهكا پیزگرتنی د زمانی کوردیدا "فهکۆلینه کا پراگماتیکیه"

شیرزاد سهبری عهلی

کولێزا پهروهردا بنیات، زانکویا دهوک، هه ریم کوردستانی-عیراق.

وه رگرتن: 2018/11 په سه ندکرن: 2019/01 به لافکرن: 2019/03 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2019.7.1.457>

پۆخته:

په سن کردیه که گرنه ژ کردیهین ئاخفتنی و دجیته د ناف ئاستی پراگماتیکیدا. ئه ف فهکۆلینه هه ولددهت فهکۆلینی ل په سنی وهکو ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی د زمانی کوردیدا بکهت، ئه وژی ب مه ره ما هندئ کا چه وا دئ دشیا ندابیت په سنی وهکو ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی ده ستیشا نکه یین. ئه ف فهکۆلینه ب نافونیشا ن (په سن وهك ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی د زمانی کوردیدا) به ئه وژی د سنووی ئاخفتنا خه لکی گۆفه را به دینیدا، ئه ف فهکۆلینه هه ولددهت فهکۆلینی ل په سنی بکهت، کا چه وا بۆ مه به ستا پیزگرتنا ئه رینی و نه رینی بکار دهیت. فهکۆلین ل دویف ریبازا وه سفی شیکاری هاتییه ئه نجامدان. ئارمانجا سه ره کی ژ ئه فی فهکۆلینی ئه وه بهیته زانین، کا چه وا په سن دئ بیته ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی یا ئه رینی و چه وا دئ بیته ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی یا نه رینی. ئه ف فهکۆلینه ژ دوو پشکان پیکدهیت، پشکا ئیکی ب نافونیشا ن (په سن و پراگماتیک) ه، کو تیدا ب شیوه کی گشتی به حسی چه مک و ئه رکین په سنی، په سن وهکو کردیه کا ئاخفتنی، په سن و نفشی و پیکهاتا پراگماتیکیا په سنی هاتییه کرن و پشکا دووی یا تاییه ته ب (په سن وهکو ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی).

په یقین سه ره کی: په سن، کردیهین ئاخفتنی، پیزگرتن، پوی (پوخساری مرقفی).

1. پیشه کی

1.1. نافونیشانی فهکۆلینی:

ئه ف فهکۆلینه ب نافونیشا ن (په سن وهکو ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی د زمانی کوردیدا) کو تیدا هه ول هاتییه دان به حسی په سنی ب شیوه کی گشتی بهیته کرن، ل گه ل ئاماژه پیکرنا په سنی وهك ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی د زمانی کوردیدا.

2- ریبازا فهکۆلینی:

ئه ف فهکۆلینه ل دویف ریبازا وه سفی شیکاری هاتییه ئه نجامدان.

3- که ره ستی فهکۆلینی:

ئه ف فهکۆلینه ب شیوه زاری به دینی هاتییه نفیسین و نموونه ژی ژ ئاخفتنا خه لکی سه ر ئه فی گۆفه رقه هاتییه وه رگرتن.

4- گرنگیا فهکۆلینی:

گرنگیا ئه فی فهکۆلینی د ئه وئ چه ندیدا، ل دویف پیزانین مه، کو هه تا نوکه چ فهکۆلین د زمانی کوردیدا ل سه ر ئه فی ئه فی بابتهی نه هاتییه نفیسین، زیده باری گرنگیا ئه فی بابتهی د بیافئ زمانانی و ئاخفتنا رۆژانه یا خه لکیدا.

5- ئارمانجا فهکۆلینی:

ئارمانج ژ نفیسینا ئه فی فهکۆلینی نیشاندانا کردیه یا په سنییه وهکو ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی، کو ب ریکا ده وروبه ری دبیه پیزگرتنه کا ئه رینی یا نه رینی.

6- پرسپارین فهکۆلینی:

ئه ف فهکۆلینه هه ولددهت به رسفی ل سه ر ئه فان پرسپاران بدهت:

1- ئه رئ په سن دشیت دبیه ستراتیجیه تهکا بۆ پیزگرتنی؟

2- ده وروبه ری چ پۆله ک د یارکرنا په سنیدا وهکو ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی یا ئه رینی یا نه رینی هه یه؟

3- که نگی په سن دبیه ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی یا ئه رینی؟

4- که نگی په سن دبیه ستراتیجیه تهکا پیزگرتنی یا نه رینی؟

5- ئه رئ په سنا خودان ستراتیجیه تهکا ئه رینی، په سنا خودان ستراتیجیه تهکا نه رینی ره نگفه ددهت یا نه رۆفاژی؟

7- نافه رۆکا فهکۆلینی:

ئه ف فهکۆلینه ژ بلی پیشه کی و ئه نجامان ژ دوو پشکان پیکدهیت. پشکا ئیکی یا تاییه ته ب (په سن و پراگماتیک) ئه ف، کو تیدا ب شیوه کی گشتی به حسی په سنی هاتییه کرن، ئه وژی ژ ئه فان ئالیانقه: (چه مک په سنی)، (مه به ست ژ په سنی)، (ئه رکین په سنی)، (په سن وهکو کردیه کا ئاخفتنی)، (لایه نین ئه رینی و نه رینی په سنی)، (بابه تین په سنی)، (په سن و نفش) و (پیکهاتا پراگماتیکیا په سنی). پشکا دووی یا تاییه ته ب (په سن وهکو

ستراتىجىيەتەكا پېزگرتن)ى، كوتېدا بەھسى تېورا پېزگرتنى و ئەركىن پېزگرتنى و پەسن و پېزگرتنى ھاتىيە كرن و ل داويىي بەھسى پەسنى وەكو ستراتىجىيەتەكا پېزگرتنى يا ئەرىنى و نەرىنى ھاتىيە كرن.

2. پەسن و پراگماتىك

1.2. چەمكى پەسنى:

پەيڤا (compliment) ئانكو پەسن يان ستايشكرن، كو رھ و پيشالين مېژوويى د زمانى ئىتاليدا ھەنە، كو ژ (compiemento) و ئەڤ پەيڤە ئامازەيى ددەتە كارەكى كو ژ لاپەكيڤە ب شېۋەيەكى خورتى ھاتىيە ئەنجامدان و ژاپەكى دېڤە ئامازەيى ددەتە سوپاسيكرنا راستگويانە ئەوا ژ نىڤا دلى دەرەكەڤىت، كو راستگويى و گيانەكى پاڤژ رەنگەڤە ددەت و ئەڤ پەيڤا ئىتالى ژ پەيڤا ئىسپانى (complimento) ھاتىيە وەرگرتن. د راستيدا پەيڤا (compliment) ل سالا 1604ز ژ زمانى ئىتالى ھاتىيە وەرگرتن و خو ژ چەرخى ھەڤدى وەرە، پەيڤا پەسن (compliment) نواندا پەيڤ يان كردهيا پېزگرتنى بەرامبەر كەسپن دى دكەت (Yousif, N,2003,4).

پەسن يان ستايشكرن ئەو دەرپىن ئەرىنىيە يان ھەلسەنگاندنن باشن، كو پالېشتىيەكى ددەنە كەسى يان تىشتەكى كو بەھايەكى ئەرىنى ھەبن، ئەوژى ژلايى ئاخفتنكەرەكى يان گوھدارەكيڤە يان ژلايى جفاكى ھەمىڤە (Holmes, J, 1986:76-78). پەسن وەكو پستەكا ئالۆزە دەيتە تەماشەكرن و ھەلسەنگاندەكا ئەرىنى ھەيە. ئەڤ دياردەيە ھەستين باش و فيانا ئاشكەرا بەرامبەر كەسى نىشانددەت، ژبەر ھندى پەسن كردهيەكا ئاخفتنى يا كارلېكرىيە د ناقبەرا كەساندا. پەسن ب ئەركى كردهيا ئاخفتنى يا ئەرىنى رادبىت و خودان كارلېكرن و كارىگەرييە و دشاندايە وەكو جوړەك ژ گوتارىي بھژميرين و ئەڤ كردهيە فيان و پەيوەنديان د ناقبەرا كەساندا ئەوژى ب پىكا ئالوگوپكرنا پەيڤ و دەرپىنان دپاريزيت (Tannen, D, 1996:135).

د ژيانا مە يا پۆژانەدا ئەم ب ئالوگوپكرنا پەسن و ستايشكرنى رادبىن، بۆ ھندى داکو ھىزا پەيوەنديان د ناقبەرا كەساندا بھيتە پارازتن. ب واتايەكا دى بكارھىنانا دەرپىنن پەسنكرنى د زمانيدا پېدڤىيە پېخەمەت دروستكرنا فيان و ھەزژيكرنى بيت، نەكو پېخەمەت ڤەگوھاستنا ئاخفتن و دەرپىنانە و ئانكو بۆ دروستكرنا ھەڤكارىيە، نەكو پېخەمەت پەيداكرا ھەڤركىيە د ناقبەرا كەساندا (Tannen, D, 1996:135).

ب پىكا پەسنى ئاخفتنكەر دەرپىنى ژ ھەلويسىي خو يى ئەرىنى دكەت بەرامبەر ئاخفتنكەرەكى دى. ھەروەسا پەسنى شېۋە و پىكېن جياواز د ناڤ جفاكاندا ھەنە و ئەڤەژى پىشتەستنى ب ئەوى

دەرووبەرى دكەت، ئەوى تېدا دەيتە بكارھىنان. ئارمانجا سەرەكى ژ كارھىنانا پەسنى ب تنى دەرئىخستنا ئاخفتنكەرى نېنە ژ ھەلويسىي كەڤتېيە تېدا، بەلكو گەلەك جارن پېخەمەت شەرم و روپاريزيە (Olshtain, E. and Cohen, 1991,145).

(A.D, وەكو: مالا تە، ما كى وەكو تە ھەيە؟

سەبارەت پېناسەيا پەسنى زانايان ب چەند شېۋەيەكان پېناسەكرىيە، ل خواری دى ھەولەين چەند پېناسەيەكان بۆ پەسنى نىشانددەين:

1- (ئولشتاين) و (كوھن) سەبارەت پېناسەيا پەسنى دېژن: پەسن ئىكە ژ كردهيىن ئاخفتنى، كو دەرپىنى ژ ھەڤگرتن و خۆشەويستىي د ناقبەرا ئاخفتنكەر و گوھداريدا دكەت، ئەڤەژى پېخەمەت پاراستنا خۆشەويستى و فيانا جفاكيە د ناقبەرا تاكەكەساندا (Olshtain, E. and Cohen, 1991,145).

(A.D,

2- (ولفسون) د پېناسەكرنا پەسنى دېژيت: پەسن كرىارەكە ژبۆ باشكرنا رەڤتارەكى گونجاي دەيتە بكارھىنان. ھەروەسا پەسن ب كېمىڤە دەرپىنەكا ئورگانىيە بۆ پېخۆشبوون و پەسەندكرنىيە (Wolfson, N and Elliot, J, 1983,85).

3- (نكوھين) ل دۆر پېناسەيا پەسنى دېژيت: پەسن سالىڤتەكا زەق و ديارە بۆ دانوستاندنى و ب شېۋەكى سروشتى رويددەت و باراپتر ب ئەقان پىكان ب دەستڤە دەيت: ژ پېزگرتنا ئاخفتنكەرى يان ژ سۆزدارىيا ئەوى و ئارەزوويا ئەوى بۆ دەرئىخستنا پېخۆشبوونى يان ژ سوپاسيكرنى يان لىگەريان ل ئامۆڭگارىيەكى يان ب پىكا را و بۆچوونەكى يان بۆ گونجاندنا خو ب شېۋەكى زارەكى يان ب پىكا كرىارەكى (Nkwain, J, 2011,61).

4- (نيوتن) و (بورگون) سەبارەت پېناسەيا پەسنى دېژن: پەسن برىتييە ژ دەرپىنن مەبەستى، كو وە ل كەسى بەرامبەر دكەت، كو ھەست ب خېرى بكەت و ب شېۋەكى گىشتى پەسن واتايا ھندى ددەت، كو ئاخفتنكەر ھەلسەنگاندەكا باش بەرامبەر: (دېمەنەكى يان رەڤتارەكى يان نياسينەكى يان كارامەيىن كەسپن گوھدار بدەت (Newton, D. & Burgoon, J, 1990,509).

5- (ھولمس) سەبارەت پېناسەيا پەسنى دېژيت: پەسن برىتييە ژ كردهيىن ئاخفتنى يىن خودان كارىگەرييەكا ئەرىنى و كارى سەرەككىي پەسنى خۆشكرنا پەيوەنديا جفاكيە و گرنگيدانە ب ھەستى لايەنى بەرامبەر، ھۆسا زىدەكرنا خۆشەويستى و ئىكگرتنى د ناقبەرا كەساندا. ھەروەسا دشاندايە پەسنى وەكو كردهيەكا ئاخفتنى يا خودان كارىگەرييەكا نەرىنى بدانين (Holmes, J, 1988,462).

ئەگەر تەماشەي پېناسەيىن ل سەرى بکەين، دى گەھىنە ھندى، كو پەسن كردهيەكا ئاخفتنى يا خودان دوو كارىگەرييە، ئىك ژ ئەوان يا

ئەرىنىيە ۋە ئەڭ ئەركى بېرىلە لاڭى پەسنىيە ۋە يا دى يا نەرىنىيە. ئانكو پەسن كىردەيەكا ئەرىنىيە، چۈنكى قىيان ۋە ھەڭگىرتن ۋە ئىگىگىرتنى د ناڧبەرا تاكەكەساندا پەيداكەت، دىسان كىردەيەكا ئەرىنىيە، ھەر ۋەكول دەمى ب نەپاست پەسنى دەردېرىت. ۋەكول دەمى ب ھەسەيدى بېزىيە ئىكى: (پېرۇزىيە تۋ بوويە پېرۇفىسۇر). ل دوماھىكى پېدڧىيە ئوئ چەندى بېزىن، ھەتاكو پەسنا ھەر كەسەكى سەركەڭنى ب خۇڧە بىنىت، پېدڧىيە ئەڭ مەرجە ھەبن: أ-گۇھدار-كەسەك بىت، كو سىڧەتەكا دياركىرى ھەبىت. ب-ئاخڧىنكەر-كەسەك بىت، كو ھزىكەت، ئەو سىڧەتەكا گۇھدارى ھەي، سىڧەتەكا باشە ۋە ۋەزى پېخۇشبوون ۋە قىيانىيە. ج-ئاخڧىنكەرى ژ گۇھدارى دڧىت ۋەسا ھزىكەت يان بزانىت، كو ئاخڧىنكەر يى داخبارە ب سىڧەتەكا ئوئ (Al-Azzawi, J, N, 2011, 5).

2.2. مەبەست ژ پەسنى:

ۋەكو ئاشكەرا پەسن بۇ مەبەستا پارىكىرنى دەيتە بكارھىنان. ب واتايەكا دى ل دەمى ئاخڧىنكەر پەنايى دىتە بەر دەربېرىن پەسنى داکو قىيان ۋە خۇشەيىستى ۋە ھەقالىنىيى پەيداكەت يان بېارىيەت، يان داکو ئافەرىنا گۇھدارى بېتە كىرن يان داکو پېخۇشى ۋە پاىەبەزىيا كەسى بەرامبەر دياركەت... ھەتد. ئەڭ ھەمى بۇ مەبەستا پارىكىرنا كەسى بەرامبەر. ئەڭا ژبەر ھندى دىياندايە بېزىن، بكارھىنانا دەربېرىن پەسنى ئارمانچ سەركە ھەيە، ئەۋزى كىردەيا پارىكىرىيە ۋە پاكىشان كەسى بەرامبەر بۇ لاىي خۇ، ئەڭ ۋە ئوئ چەندى نىشانىدەت، كو پەسنى پەيوەندىيەكا بېزى ب پراگماتىكىڧە ھەيە، چۈنكى مەبەست ۋە ئارمانچەك ل پىشت ھەيە، ئەۋزى كارىگەرى ۋە پارىكىرنا كەسى بەرامبەر.

ژبەر ئەڭ چەند ل سەرى زانايەكى ۋەكو(ۋلفسۇن ۋە ئىلىۋىتى) دىيىن: ئارمانچا سەركە ۋە ئىكى ژ پەسنى ب ئاشكەرايى يا سۆزدارى ۋە جڧاكىيە، ل بەرى ھندى كو يا زانىارى ۋە واتايى بىت. ھەروەسا ب شىۋەكى گىشتى ۋەسفا پەسنى دكەن، كو كىردەيەكا ئاخڧىننى يا خۇدان كارىگەرىيەكا ئەرىنىيە، كو كاردەكەت بۇ زىدەكەن يان بېزىكرنا ھەڭگىرتن ۋە گونچان ۋە قىيانى د ناڧبەرا ئاخڧىنكەر ۋە گۇھدارىدا (Wolfson, N and Elliot, J, 1983, 89). ھەرد ئەڭى بوارىدا (جونسون ۋە پوین) دىيىن: ئارمانچا ئىكى يا پەسنى ب شىۋەكى ديار يان سۆزدارىيە، ئەڭا چىدبىت كو ھەندەك پەسن ھەبن، مەبەست پى ئەو بىت، كو ڧەگۇھاستىنى پابىن ۋەسا بېتە تىگەھشتن كو پەيامەكا ئامازەيى د ناڧا خۇدا ھەيە، كو يا بېزىتر ژ پەسنىن دى، چۈنكى لاىەنى سۆزدارى تىدا بېزىترە (Wolfson, N and Elliot, J, 1983, 89). ئەڭ لاىەنى سۆزدارى د ناڧ دەربېرىن پەسنىدا بۇ مەبەستا ھەندىيە، كو

سەرنەجا گۇھدارى بۇ لاىي خۇ پابىكىشن ۋە د ئەنجامدا پارىكىرنى ل دەڭ پەيداكەت، ژبەر ھندى دىياندايە بېزىن: دەربېرىن پەسنى زىدەتر دانوستاندانا سۆزى دكەن، ژ ھۇشى ۋە د ئەڭى دانوستانا سۆزدارىدا مەبەستەك ل پىشت ھەيە، ئەۋزى پارىكىرنە. ۋەكو د ئەڭان نمونەياندا ديارىبىت:

-ماكى ژتە جواترە ھەيە؟

-ب راسى ئەزەزەتە دكەم.

-مامۇستا مە يا ژىھاتىيە.

3.2. ئەركىن پەسنى:

پەسنى چەند ئەركەك ھەنە. ۋەكو:

1-ژبۇ پەيداكىرنا قىيانى يان خىرى ل دەمى كارى كەسەكى دەيتە كىرن.

2-دوپاتكرنا گىرتىيا خۇشەيىستى ۋە دۇڧانىيى د ناڧبەرا تاكە كەساندا.

3-داكو ل جەي سلاڧ ۋە سوپاسىكرن ۋە لىبورىنخوازتن ۋە پېرۇزىياھىيى بېتە بكارھىنان.

4-دەستپىكرن ۋە بەردەوامبوونا دانوستاندنى.

5-داكو پەڧتارى كەسى ب قەدر ۋە ب ھا بکەڧىت (Yousif, N, 2003, 15).

6-گەلەك جارن پەسن ۋەكو ئافەرىنكرنا گۇھدارى دەيتە بكارھىنان، بۇ ھندى داکو ۋەل لى بکەت، كو ئەو جەي پىز ۋە پىزگىرتىيە، ھەروەسا داکو ئەۋان ھانبدەت، داکو بەردەوام بن د ئەنجامدانا كارى خۇ يى باشدا (Wolfson, N and Elliot, J, 1983, 89). ۋەكو: (كارى ھەۋە ناھىتە ۋەسڧىكرن، ھوین ھەزى شانازى ۋە پىزىنە).

7-پەسن پەنگەڧەدان يان دەربېرە بۇ نەرىتىن پەۋشەنېرى ۋە كەلتوورى، چۈنكى ب پىكا بكارھىنانا دەربېرىن پەسنى، كەلتوورى مۇڧان دەيتە نىشانىدان.

8-داكو ئىگىگىرتن بېتە پاراستن يان دروستكرن يان دوپاتكرن.

4.2. پەسن ۋەكو كىردەيەكا ئاخڧىننى:

پەسن كىردەيەكا ئاخڧىننى يا ئەرىنىيە، دەربېرىن ژ ھەقالىنىيى دكەت ۋە قىيان ۋە خۇشەيىستىيى د ناڧبەرا كەساندا زىدەدكەت، لى ھەندەك دەم ھەنە، كو پەسن ل گەل كىردەيىن ھەپەشدار بۇ پوى دەيتە ئاراستەكرن ۋە ژ ئەنجامى جىاۋازىيىن پەۋشەنېرى ۋە جىاۋازىيان د نەرىتىن جڧاكىدا، ھەندەك جوداھى د تىگەھشتنا پەسنىدا د پەۋشەنېرىيىن جىاۋازدا ب دەستڧە دەين (Yousif, N, 2003, 91).

(براۋن ۋە لىڧىنس) دىيىن: پەسن كىردەيەكا ئاخڧىننى يا ئەرىنىيە ۋە ئەڭ كىردەيە ۋە ل گۇھدارى دكەت، كو بزانىت ئەو جەي پىز ۋە

پەسن ب شىۋەكى گشتى دەريپىنى ژ دوو لايەنان دكەت يان بۆ دوو لايەنان دەيتە بكارهينان. ب ئەقى رەنگى ل خواری دياركرى: أ-لايەنى ئەرىنى ژ پەسنى:

دان يان بكارهينان پەسنى ب كىمىفە دەريپىنى پىخۆشبوون يان رازىبوونى پىشكىشكەت. د راستىدا ھندەك ھەقالناڧ د ناڧ پەسنىندا دەيتە بكارهينان،كو دەريپىنى ژ ھەلسانگاندا ئەرىنى دكەن (Wolfson, N and Elliot, J, 1983, 87-86). ۋەكو: (جوان، لاو، بەركەتى، بها بەرز... ھتد). ديسان ھندەك كار ژى ھەنە، پەسنى ب لايەنەكى باش يان ئەرىنى نيشاندەن. ۋەكو: (حەزژىكر، مەندەھۆشكر، دڧىت، سەرسۆرمانكرن... ھتد).

ديسان لايەنەكى دى ئەوى رويىي ئەرىنىي پەسنى نيشاندەت، ئەوژى پىرابوونىن راستگويانەنە، كو ئەقەژى نواندا ستراتيجيا جفاكى دكەت، كو ئاخفتنكەر ب رىكا ئەوى ھەولددەت ڧيانى ل گەل گوهدارى بيارىزىت ئەقە ژلايەكىفە و ژلايەكى دىفە ديسان پەسن جھى شىۋەيىن دىيىن كەردەيىن ئاخفتنى دگريت. ۋەكو: لىبورىنخوازين، سوپاسىكرن، سلافكرن... ئەڧ گەردەيىن ئاخفتنى پاراپتر گرڧدانە ب كەردەيا پەسنىڧە (Wolfson, N and Elliot, J, 1983, 88) ۋ ئەقە ژ رەخى خۆڧە لايەنى ئەرىنى يى پەسنى نيشاندەت، چونكى ئەقە دبىتە ئەگەر كو پەسن نەبىتە كەردەيك بۆ ئىھانەكرنا يان بىرىزى بۆ رويى گوهدارى. ۋەكو د ئەقان نمونەياندا دياردبىت:

- بىبوره بۆ تۆرەكرنى، تۆ شايەنى ھندى نىنى.
- سوپاس بۆ ھارىكارىيا تە، ب راستى تۆ گەلەكى.
- سلافكە گەرم بۆ تە ھەيە، تە رىز ھەيە.

ديسان پەسن گەلەك جارن دەيتە بكارهينان ژبۆ نەرمكرنا رەخنى و ئەقەژى ل ئەوى دەمى پەيدابىت، ل دەمى پەيۋەندىيەك د ناڧبەرا ئاخفتنكەرى و گوهدارىدا ھەبىت و پەيۋەندى ل ڧىرى ئەۋە، ئاخفتنكەرى دڧىت بەردەوامىيى بدەتە ئەوى پەيۋەندىيا د ناڧبەرا ئەواندا ھەي (Wolfson, N and Elliot, J, 1983, 88-89). ئەقەژى لايەنى ئەرىنىي پەسنى نيشاندەت. ۋەكو د ئەقان نمونەياندا دياردبىت:

- ئەڧ كارە نە ب دلى منە، بەس تۆ كارەكى خراب ناكەى.
- تۆ شايەنى رىزگرتنى، بلا تۆ خەلەت ژى بى.

ب كورتى و ب گشتى پەسن دبىتە كەردەيكە ئاخفتنى يا ئەرىنى، چونكى ئاخفتنكەر ب رىكا ئەوى، دەريپىنى ژ ھەلويسىتىن ئەرىنى بەرامبەر گوهدارى دكەت.

ب-لايەنى ئەرىنى يان تارى ژ پەسنى:

د راستىدا د شىياندايە پەسن بۆ رازىنەبوونى يان سڧكاتىيى ب مەبەستا كىمكرنا كەسەكى يان ۋەكو ئىھانەكرنى يان گەفكرنا رويى

پىخۆشبوونىيە و چونكى پەسن كەردەيكە ئاخفتنى يا ئەرىنىيە، ئەركى ئەوى يى سەرەكى جوانكرنا پەيۋەندىيىن جفاكىيە و گرنيپىدانه ب پاراستنا رويى ئەرىنى يى گوهدارى، ھەروەسا ھەڧگرتن و ئىكگرتنى د ناڧبەرا تاكەكەسىن جفاكىدا زىدەدكەت (Brown, P. and Levinson, S, 1987, 17-20).

ھەر چەوا بىت، ھندەك ژ پەسنان راستەوخۆ نىنن و د پوھن نىنن يان دشىاندا نىنە دەريپىن ژى بەيتە كرن و كەردەيا ئاخفتنى يا پەسنى چىدبىت گەلەك يا ئالۆز بىت نەكو ب تنى د ناڧبەرا رەۋشەنبرىياندا، بەلكو ب تنى د ناڧ ئىك رەۋشەنبرىيىدا. ل ڧىرى چەواييا دان يان پىشكىشكرنا پەسنا گونجاي و دەستنىشانكرنا گونجاي ژى و پىشكىشكرنا بەرسڧەكا گونجاي، لايەنەكى گرنگە ژ شىيانا پەيۋەندىكرنى بۆ ھەر كەسەكى د ناڧ جفاكى دياركرىدا ۋ ئەڧ شىيانە بىدڧى ب پىشكەڧتنى ھەيە، داکو ژ سەرنەكەڧتنا پراگماتىكى دويربەڧت (Yousif, N, 2003, 94). ھەر ۋەكو د ئەقى دانوستاندا ل خواریدا دياردبىت:

A: تۆ چەوا من ۋەكو كچەك دبىنى؟

B: ھەلسوكەڧتىن تە ئەز مەندەھۆشكرىمە.

ل ڧىرى رەنگە (A) ۋەسا ل پەسنا (B) بگەھىت، كو ھزل لايەنى خراب بكەت، نەكو لايەنى باش، كو دڧىيا (B) بۆ دياركرىا، كو ھەما ب تنى (A) ھەيە و چ كچ ۋەكى ئەوى د جىھاندا نىنن. ئەڧال ل ڧىرى پىدڧىيە بدەينە دياركرن، كو سەرنەكەڧتنا پراگماتىكى، ئەۋە ل دەمى گوهدار ب دروستى ل مەبەستا ئاخفتنكەرى نەگەھىت و واتا و مەبەستەكا دى ل دەڧ پەيدابىت.

(ھۆبس) دبىت: پەسن كەردەيكە ئاخفتنىيە، چ ب شىۋەكى ئاشكەرا يان نەيتى مچامەلەكى بۆ گوهدارى زىدەدكەت بۆ ئەوى تىشتى ھەي يان بۆ كارامەيكە يان سىمايەكا دياركرى كو پىدڧى ب سوپاسىكرنىيە چ ژ رەخى ھەر ئىك ژ ئاخفتنكەرى يان گوهدارىڧە بىت (Hobbs, 2003, 249).

ل ڧىرى يا گرنگ ئەۋە بزائىن، كا ئوستنى چەند جۆرىن كەردەيىن ئاخفتنى دەستنىشانكرىنە و كەردەيا پەسنى دانەيە ل گەل كىژ جۆرى كەردەيا ئاخفتنى؟

ئوستن كەردەيىن ئاخفتنى دكەتە (5) جۆر ئەۋژى ئەقەنە: (كەردەيىن ھوكمدانى، كەردەيىن مومارەسەكرنى، كەردەيىن پىگىرىكرنى، كەردەيىن رەڧتارى (پەۋشتى)، كەردەيىن پوھنكرنى) و ئوستنى پەسن ۋەكو كەردەيكە ژ كەردەيىن رەڧتارى دانايە، چونكى ئەۋ ۋەسا كەردەيىن رەڧتارى ددەتە نىاسىن، كو ئەڧ كەردەيكە ئاراستەكرنا دبىتەكى يان ھەلويسىتەكى ب خۆڧە دگريت (Austin, 1962, 150-162).

5.2. لايەنن ئەرىنى و نەرىنىيىن پەسنى:

گوهدارى بهيتە بكارهينان(Tsai, Pi-Hua & Wang Yu-Fang, 2002,5). وهكو:

— وهى مالا ته قەمىسى ته گەلەكى لاوه.

— تۆ مەلايەكى دوازدە علمى.

— وهى مالا ته ما دى ئاخفتنا شكىنم.

— تۆ عەمى گوزيى.

د ئەفى بواريدا (براون وليفنسن) ديژن دسياندايه پەسن وهكو كارەكى هەپەشەدار بۆ پوي(پۆخسارى مرقى) بهيتە هژمارتن، ئەوژى ل دەمى ئاخفتنكەر چاف ب گوهداي پانهبيت ب هەر پىكا هەبيت يان ل دەمى دقېت تىشتەكى بېژيت، كو گوهدار پى نهخۆش بيت. هەروەسا يا دروستە پەسن وهكو كارپن هەپەشەدار بۆ پوي گوهدارى د كەلتورپن ژىكجياوازدا يان ل دەف گروپپن جفاكى بهيتە هژمارتن(Tsai, Pi-Hua & Wang Yu-Fang, 2002,5). Fang.

6.2. بابەتپن پەسنى:

دسياندايه بابەتپن پەسنى دابەشى دوو بابەتپن سەرەكى بکەين. ئەوژى ئەفپن ل خوارپن:

1.6.2. بابەتپن ديمەنى:

ب ديتنا ولفسونى، كو بابەتپن پەسنى ئەوین سەرەدەريى ل گەل ديمەنى(شيوەى) دكەن، دابەشى ئەقان جوران دبیت (Wolfson, N and Elliot, J,1983,90):

أ— ديمەنى كەسى: ئەف بابەتە باراپتر فەكولپن يان بەحسى جلوبەرگپن كەسى دكەت

(Wolfson, N and Elliot, J,1983,90). وهكو:

— قەمىسى ته يى لاوه.

— من حەز ژ جاكيتى ته كر.

ديسان بابەتپن ديمەنى كەسى دەرپپنپن گرپداى ب سەر و سيماپپن مرقى ژى ب خۆفە دگريت. وهكو:

— تۆ گەلەكا جوانى.

— ته كىشا خۆ گەلەكى يى كىمكى.

ب— بابەتپن تىشت و مشتان:

ئەف جورى بابەتپن زیدەتر سەرەدەريى ل گەل تىشت و مشتپن مادی دكەت (Wolfson, N and Elliot, J,1983,90). وهكو:

— ترومبىلا ته يا لاوه.

— ماتورى ته يى ديلۆكسە.

هەروەسا هەندەك كۆمپنپن و دەرپپن هەنە، كو پەيوەندى ب پەسنا تىشت و مشتانقە هەنە

(Wolfson, N and Elliot, J,1983,90). وهكو:

پېدفيە ئاماژەيى ب ئەوى چەندى بدەين، كو پەسنكرن ل سەر بنەرەتپن ديمەنى يان تىشت و مشتپن كەس ئىكە ژ بەربەلافتپن جورپن پەسنى. وهكو:(بلورپن ته يى جوانە). ئەف جورە پەسنە ب پەسنا هەقالنافى دھيتە نياسپن و پاراپتر پەيپن. وهكو:(باش، لاو، جوان، بەركەتى، بها بەرزى...هتد) يان هەندەك كارپن ئەرپن. وهكو(حەزژىكرن، دقېت، سەرپورمانكرن، مەندەهۆشكرن...هتد)ب خۆفە دگريت(http://carla.umn...). وهكو د ئەقان پستەياندا:

— پەرەتەروپنپن يى لاوه.

— ئەز ب راستى حەز ژ ترومبىلا ته دكەم.

— ب راستى بابەتپن ته ئەز مەندەهۆشكرم.

ج— سيماپپن كەسايەتى:

ئەف بابەتەژى بابەتەكە ژ بابەتپن پەسنى. ئەفەژى ئەو كۆمپنپن ئەوین ل دۆر سيماپپن كەسايەتى دھيتە دان (http://carla.umn...). وهكو:

— كورەكى باشە.

— تۆ شەكرى.

— كچا ته يا مەزن يا شرينە.

— هەفژينا ته ژنا بەر مالايە.

2.6.2. بابەتپن شپانى:

دەستەيا دووى ژ بابەتپن پەسنى ئەوژى شپانا ئەنجامدانا كارانە. ئەوژى دابەشى دوو جوران دبیت:

أ— شپانا كارپ گشتى: ئەف شپانە ئەوان ئاماژەيىن گرپداى ب كارامە و شپانپن كەسى و بەهرە و چپژى ب خۆفە دگريت (Wolfson, N and Elliot, J,1983,90). وهكو:

— تۆ يى راستگوى.

— خەتپن ته يى جوانە.

— تۆ يى ب زەوقى.

— تۆ نقيسەرەكى مەزنى.

ب— شپانا كارپ دياركرى: ئەف جورە برپتيپە ژ ئەوان پەسنان ئەوین ئاماژەيى ب ئەنجامدانا كارەكى دياركرى ددەن (Wolfson, N and Elliot, J,1983,90). وهكو:

— ته كارەكى باش يى كرى، دەست خۆش بيت.

— تۆ يى سەرەكەفتى و زانا بووى د ئەوى كارپدا.

7.2. پەسن و نفش:

هەر چەندە جوراوجورى د ئەركپن پەسنپدا هەنە، هەروەسا جوداهيپەكا ديار ل دۆر رافەكرنا پەسنى هەيە. د ئەفى بواريدا (هولمس) بابەتەك گشتگير ل دۆر پەسنى ل دويف نفشى پيشكىكر و جەخت ل هەندى كر، كو پەسن كرەدەيەكا ئاخفتپنيە و

پىتر ل دەڤ ژنان ژ زەلامان دەڤتە دووبارەكەن) Holmes, J,1995,122.

دەندەك ھەلەكەتئاندا (ھولمس) ھەزەكەت، كو پەسنى ئەرك و ڤاڤەكەرنىن جىاواز ھەنە و ئەو ديارەكەت، كو ژن پەسنى وەكو كەردەيەكا ئاخفتنى يا ئەرنى ددانىت و ڤاڤەكەت، وەكو دەربەرنىن ژ ھەڤگەرن و ڤېزگەرتا ئەرنى) Holmes, J,1995,122. وەكو ل دەمى ئېك بېژىتە ئافرەتەكەي(سوپاس بۆ تە، تو گەلەكا ھارىكارى ل گەل مە.)

بەل زەلام گەنگىيەكە مەزەن دەندە واتايا ئامازەيى يا پەسنى وەكو ھەلسەنگەندەكا ئەرنى يان سىمايىن ئەرنى بۆ پوى) Holmes, J,1995,122. وەكو:

-كارى تە يى ھېژايە. (ھەلسەنگەندە ئەرنى)

-كەس وەكو تە لاو نىنە. (ڤاڤەكەرنە ئەرنى: ئەگەر ب سڤكاتىفە ھېتە گوتەن.)

(ھولمس) ئامازەيى ب ھەندى ژى دەت، ل جىھانى ژن و زەلام پەسنى ب ڤېكەن جىاواز پېشكەشەكەن، ئافرەت يان ژن زىدەتر د پەسكەرنىدا بەرەڤ سەر و سىما و دىمەنەڤە دچن. (پەچا تە پەنگى ئەوى يا جانە. و زەلام زىدەتر بەرەڤ تەشت و كەلوپەلانفە دچن) Holmes, J,1995,122. وەكو: (ترومبىلاتە يا لاو.)

ئافرەت يان ژن مومارەسەيا ڤېزگەرتا ئەرنى دكەن، ب ڤېكا زىدەكەرنەكەزەكەرنى ل سەر گوھدارى، ئەوژى ب ڤېكا بكارەينانا (پەرسىارەن ب كلك) ⁽¹⁾ يىن پەيقان ئەوين ئامازەيى ب ناسنامەيا گروپى دەن، بەل ئافرەت خۆ ژ ڤېزگەرتا ئەرنى دويردئىخن ب ڤېكا خۆ دويردئىخست ژ پەتەكەرنى) Gramley, S & Pätzold,K-M,2004,200. وەكو:

- ئەم دى خەمەتا ھەو ھەكەين باشە ؟ (ڤېزگەرتا ئەرنى)

- ھەزەكەم سوحبەتەن ھۆسا بکەي. (ڤېزگەرتا ئەرنى)

زەلام پىتر ب پەيرەوكرنا ڤېزگەرتا ئەرنى ژ ئافرەتەي پادىن و ئەو ھەولەدەن زۆريى كېمەكەن. ھەروەسا پىتر دكەفەنە ئەرك و ھەلوستاندا و بىر و ڤا لېكەگەوھۆڤ و پېزانىنان دەن و ئەوى چەندى پەتەكەن، كو ئەو گەنگىيى ب پاراستنا پەوپايەيى(پەيا جفاكى) دەن، ل ئافرەت ژ ئالبىيەكەي دېڤە ھەولەدەن لىسەر ڤېزگەرتا بىمىن و ڤېزگەرتا دپارەن و دكەفەنە د ناڤ پەفتارى جفاكەي سۆزدارىدا ديسان وە ل دەروونى خۆ دكەن، بەرھەنگارى

نەخۆشى و دوولى دىن و ڤەكۆلېنن سەربۆرى ئامازەيى ب ھەندى دەن، كو زەلام ستراتىجىيىن ڤېزگەرتا كېمەت ژ ئافرەتان بكارەينىن) Gramley, S & Pätzold,K- 200 (M,2004).

8.2. پېكەتات پراگماتىكىيا پەسنى:

زانا وەسا بۆ دچن، كو دەربەرنىن پەسنى بىرتىنە ژ پېكەگەگەيدانا پېكەتات سىمانتىكى - پراگماتىكى و بىرتىنە ژ نيازىن ھەلسەنگەندە ئەرنى ژ لايى ئاخفتنەڤە.

ھەر كەردەيەكا ئاخفتنى پېدڤىيە ل سەر دوو ئاستان ھېتە پېشكەشكەن:

1-ئاستى زمانى: ئەفە بىرتىنە ژ دەنگەسازى و ڤېزمان و سىمانتىكى.

2-ئاستى ژدەرڤەي زمانى: ھەر ئېك ژ ئەقان ئاستان سىما و سىستەمىن خويىن تايىتە ھەنە، ل ئەو ب تنى نەشېن ئەركى خۆ ب شېوھەكەي دوست بىي دى ئەنجامبەدەن. ئەڤ دىتەن ل سەر ئەقان راستىيان ھاتىيە دانان:

أ-زمان تۆرەكە ژ سىستەمىن ناڤئىكەداچوى.

ب-زمان سىستەمەكەي سىستەمانە و ھەر ئاستەك د كاركرنا خۇدا پېشەستىنى ب ئاستەكەي دى دكەت) Herbert, R,2011,208.

ئاستى ژدەرڤەي زمانى نەشېت بىي ئاستى زمانى كاربەكەت و ئەڤ ئاستەيى ژدەرڤە پراگماتىكە. پراگماتىك د ناڤ تېگەمى پەسنىدا بەرجەستەدبىت، ھەروەسا ب دياركرنا ئەرك و پۆلېنكرنا پەسنى پادبىت، ھەروەسا پەسنى ژ كەردەيىن دىيىن پەسنى جودادكەت، ھەروەسا ئەوى چەندى دسەلمىنىت، كو پەسن ستراتىجىيەتەكا ڤېزگەرتا يا ئەرنىيە(Herbert, R,2011,208). وەكو: (ئەم قەردارى ھارىكارىيا تەنە.)

پراگماتىك فوكسى ددانىتە سەر كەردەيا مەبەستى)- (Illocutionary) و كەردەيا پاش ئەنجامدانى (perlocutionary) يا پەسنى، ھەر چەندە كەردەيىن مەبەستى ب ڤېكا ڤېزمان و سىمانتىكى كاردەكەن، ئانكو ب ڤېكا شېوھەيىن زمانىيىن پەسنى. ل قىرى پېدڤىيە گەنگىيى يان تېشكى بېخىنە سەر پېكەتات پراگماتىكى يا پەسنى، ئەوژى ب ڤېكا تەكەزەكەرنى ل سەر مەرجىن راستىيى و ئەڤ مەرجە ب شېوھەكەي پوھن ھىزا مەبەست و پاش ئەنجامدانى يا ھەر كەردەيەكەي دياردەكەن، ئەوژى ب

(1) پەرسىار دېڤجوى، دويڤەڤتە(كەكەي پرسىار) Tag -quest): د ئەڤى جۆرى پستەيىكا پەيوەندىيا د ناڤبەرا ئاخفتنەڤەي و گوھدارىدا و ب ئەڤى پېكى پرسىاردا، ئاخفتنەڤە پستەيىكا ڤاگەھاندنى ئاپاستەي گوھدارى دكەت ب شۆي پرسىار ژ بوشياندايە كەردەيا ئاخفتنى ب شېوھەكەي ئاشكەرا ب دەستڤە ھېتە پېشتراستكرنىيە ژ ئەوى پويدانا ھى يان تەشتى ھى، واتە ئاخفتنەڤە پستەيا ڤاگەھاندنى پېكى نادەتەي تېكەلى ھەر دەربەرنەكا دى بېت) Herbert, R,2011,208. بۆ نمونە د پستەيا: (تو يى ماقولى)دا ب ڤېكا فەرھادى، 2013، 49).

په یوه نډییا د نابقه را ئاخفتنکهری و گوهداریدا، ئانکو ب پړکا ده وروپه ری د نابقه را ئواندا دشیانداپه بریار ل سهر ئه قی کرده یی بهیته دان په سنه، نه کو چ کرده یا دیه.

3. په سن وهکو ستراتیجیه کا پیزگرتنی

1.3. تیورا پیزگرتنی:

پیزگرتن بریتییه ژ هه مه جوړیه کا جیاواز ژ پۆلین په فتاری، کو باشتیرین مفا و باشیان بۆ ههر ئیک ژ ئاخفتنکهری و گوهداری په یادانکه، ب مه زاخنتا کیمترین په نچ ژ لایی ههر دوکانفه (Leech, G, 1983, 104).

پیزگرتن ئیکه ژ ئه وان زارافانه، کو ژ لایی که لتووریه یی به رنیا سه، کو پیدای ب وه سفرکه نه کا ورد هه یه، ل ده می کارلیکرتن په یوه نډیگری د نابقه را تاکه که سانداهینه ئه نجامدان (Allam, H & Monatzeri, M, 2011, 3).

ئیکه که س د ناف پراگماتیکا پۆژئاڤایا بنه مایی پیزگرتنی پشکیشکری، ئه وژی (پوبن لیکوف (1973)) بوو. ل ده ق پوبن لیکوفی بنه مایی پیزگرتنی ژ سی یاسایان پیکدهیت، ئه وژی ئه قه نه:

1- خو یان هزرا خو یان چیرا خو ل سهر که سه کی نه سه پینه.

2- ئازادییا هه لبارتنی بۆ که سه کی دی بهیله.

3- وهل که سان بکه هه ست ب خو شی و که یی بکه ن (بهاولدین محمد مزید، 2010، 57-58).

مرؤفان ل هه می جهان ئاره زوو هه یه، کو د باش بن و ئه و پشته ستنی ب ئالافین وه که ه ق دکن، کو ئه قه دوو پیدقیاتییین جفاکییین سهره کی ب خو قه دگرت، ئه وژی "نه په خنه گرتن" و "نه مایتیکرن". تاکه که سان دقیت خه لک باوه رپیکه ن و چ سهر ئه وان نه سه پینن و ل دویف ئه قی چه ندی دهیته دیتن، کو که سی پیکه هشتی ژلایی جفاکیفه، هه ولددهت په خنه گرتن ل که سان کیمبه که، دیسان مایتیکرنی کیمده که و نه قیت ئازادییا ئه وان به رته نگ بکه ت، خو ئه گهر ب شیوه کی ئاشکه را ژی بیت. ئانکو د سهره ده ریکرنا ل گه ل خه لکید، پیدقییه پیکیری ب دوو بنه مایان بهیته کرن، په خنی ل که سی نه گره و خو ل سهر که سی نه سه پینه (چین ایشسن، 2016، 227).

بۆ ئه قی پیدقییا جفاکی، کو نه په خنه گرتن و نه مایتیکرن، کاریکه ریا خو ل سهر زمانی هه نه و ههر په خنه گرتنه ک ل که سان و مایتیکرن د کاروبارین ئه واندا، ئه قه دی سهرگوزشته کا جفاکی بیت، ئه قجا ژبه رهندي پیدقییه ل سهر ئاخفتنکه ران هه قسه نگیی د نابقه را باشی و خرابییین ئاخفتن ئاشکه رایا راسته خودا بکه ن و پیدقییه ل سهر ئه وان گه له ک هؤکاران ب به رچا و هریگرن: وهکو (دویری و نیزیکیا جفاکی د نابقه را ئواندا و ئه وین ل گه ل ئه وان دئاخفن)، (په یوه نډییا ده سته لاتی د نابقه را ئواندا) و (په یه رین

په وشه نډیرییین به ربه لاق) و ژ ئه نجامی ئه فان هه می هؤکارین جیاواز، دی بریارا دروست هیته دان (چین ایشسن، 2016، 227). ل ده می که سه ک قۆماری بکه ت و که سه کی دی دقیت ئه و که س ئه وی کاری نه که ت، چیدبیت بیژیتی: (به س قۆماری بکه .) یان (ئه قه چ کارئ خرابه تو دکه ی؟) به لی ئیحتیمالا به ربه لاق، باشته ر ب پیزگرتنه بیژیتی: (باشته ر ئه م کاره کی دی بکه ی، داکو خه م بۆ مه چینه بن.) چونکی دی ئه قی چه ندی پتر کاریکه ریا خو هه بیت. دیسان ئه گهر دوو که س بکه نه که نی و ئیکی دی بقیت بیژیه ئه وان: (نه که نه که نی، چونکی مه نساح یین هه ی.) دشیت بیژیه ئه وان: (ئه ق چ لیک لیکه ؟) یان (نه که که نی، ما هوین نه مرؤفن.)، به لی دشیت ب پیزقه هه مان مه به ستا خو بگه یه نیته ئه وان و بیگومان دی ئه قی گوتنی پتر کاریکه ریا خو هه بیت، ههر وهکو بیژیه ئه وان: (ببورن، ئه گهر هوین بشین دهنکی خو کیمبه که ن، چونکی مه نه خوشین هه ی.)

دیارکرنا وینه یی خو یه تی بۆ که سه کی ل ده می ئه و که س یی دویریبت ژلایی نیزیکیا جفاکیفه، کو باراپتر ل دویف پیز و حورمه تگرتنی دهیته وه سفرکرن، به لی بۆ دیارکرنا تیگه هشتنا وه که ه ق ل ده می که سی دی ژ لایی جفاکیفه یی نیزی که بیت، کو د ئه قی حاله تیدا باراپتر ل دویف په یقین هه قالینی یان هه قالینییا نیزی که یان ئیکگرتنی دهیته وه سفرکرن (مجید الماشکه و أمجد الرکابی، 2018، 105). بۆ نمونه دشیانداپه جوړی ئیکی ب پړکا ئاراسته کرنا پرسپاری ژ پۆلیسی بۆ ئه فسه ری ئه وی دیاریکه ی و جوړی دووی ب پړکا ئاراسته کرنا پرسپاری ژ ئه فسه ری بۆ ئه فسه ره کی دی کو هه قالی ئه وییه دیاریکه ی:

- ببوره گه وره م، دی شیم ته بیینم؟

- چه وانی (ئازاد)، تو نه ب شوی؟

ژ ئه قی چه ندی دیاردهیت، کو جوړین جیاواز ژ پیزگرتنی هه نه، کو ب پړکا گریمانه کرنا دیراتی یان نیزیکیا جفاکی یین پیزه یی دهیته دیارکرن (مجید الماشکه و أمجد الرکابی، 2018، 105).

(پوبن لاکوفی-1973) پیدچوون د بنه مایی هاریکارییددا کرییه و بنه مایی (ریژدار بمینه .) ل سهر زیده کرییه و سی بنه مایی دی دارشتینه:

1- خو نه سه پینه: خو ل سهر که سی نه سه پینه و خو دویرییه ژ زوریی. وهکو: "دی هه ولده م د ئه زمونڤدا سهریکه قم."

2- هه لبارتنی بده: هه لبارتنی بده ئه وی تو ل گه ل دئاخفی. وهکو: "کاره کی مه زن چافه ری ته یه، هیفدکه م تو باش کارئ خو ب پیره بیی."

3- قیان و باشیی دیاریکه: وهسا سهره ده ریی بکه، کو تو بۆ گوهداری قیان و خوشیی دیاریکه ی و ئه وان رسته یان بکاربه یه، کو ده رپینی ژ پیز و ته قدیر و هه قالینی بکه ن. وهکو "هیقییه

گوهداریا وانیهی بکه ن. " (سلیم الشریگی، 2011، 46) و (جودا ختام، 2016، 107-108).

پیدقییه ئامازهیی ب ئهوی چهندی بدهین، کو تیؤرا پیزگرتنی ل دهف (جیفری لیجی-1983)، مه بهستین پراگماتیکی ژئ پیدابوو. (لیج) بؤ شروقه کرنا بنه مایی پیزگرتنی کیماسی د بنه مایی هاریکارییدا دیتییه، کو ئهوی بؤ به زاندنا بنه مایی هاریکارییدا رافه کرنا خو به رهف جهه کی دی ژ پراگماتیکی بریه، ئه وژی پیزگرتنه، نه کو گونجاندن یان پوهنکره. بؤ ئهفی کیماسیی، کو ئهوی بنه مایی پیزگرتنی کرییه چاره سه ری (بهاوالدین محمد مزید، 2010، 60). ئهف بنه مایی پیزگرتنی ئه وین (لیج)ی داهینان، کو ئه و دینیت، ئهف بنه مایه ته ماکه رن بؤ بنه مایی هاریکارییدا و ئهوی ب دوو شیوه یان دارشییه، ئیک ژ ئه وان ئه رینییه و یی دی یی نه رینییه. ئه وژی ئه فنه:
 أ- ئاخفتنا ب پیز زیده بکه.

ب- ئاخفتنا بی پیز کیمیکه (سلیم الشریگی، 2011، 46).
 ژ هژییه بیژین، بنه مایی پیزگرتنی د ئاخفتنیدا ژۆره یا جاران به رۆڤاژی به رچاڤ کرنا بنه مایی هاریکارییدا، ئه فنه وژی دبیته ئه گه ر (به شداری ئاخفتنی) بنه مایی هاریکارییدا به زینیت (شاهر الحسن، 2001، 174). هه ره وه کو د ئه فی نمونه یا ل خواریدا دیاردبیت:

أ- ئاخفتنکر: وه ره بچین، پاچان بخوین.
 ب- گوهدار: ژۆرسوباس، من فشارا خوینی یا هه ی.

د رسته یا (ب) دا، گوهداری ب پیزقه بنه مایی هاریکارییدا به زاندیه، چونکی (ب) ل جهی هندئ بیژین، ئه ز نه شیم بهیم، ئه وی وه سا بؤ (أ) دیارکرییه، کو خوارنا پاچه یان دی کاریگه رییی ل ته ندروستییا ئه وی که ت.

هه ر چه نده بنه مایی پیزگرتنی ئه وی لیجی پيشخستی تیؤره کا گرنگ و نيزکوبونه کا ره وایه، به لی ئه و چانسه نه بوو کو گرنگیه کا ژه وژی د فه کۆلینین پراگماتیکیدا پی بهیته دان. کو لایه نگرینیا ئه فی جۆری فه کۆلینان بؤ تیؤرا براون و لغنسۆنی (1987/1978) دزفریت (بهاوالدین محمد مزید، 2010، 63).

ل دوماهیکی پیدقییه ئه وی چهندی بیژین، پیزگرتن د زمانی کوردیدا ب دوو پیکان ب دهستفه دهیت:

1- ب پیکا راسته وخو: ئه فه بکارهینانا نازنافی ب خوڤه دگريت، کو جۆره بهایه کی دده ته که سی و ب چه ند شیوه یه کان دیاردبیت:

أ- کۆمه لایه تی. وه ک: سه ید، شیخ، ئاغا، به گ، میر... هتد.

ب- خزمایه تی. وه ک: کاک، مام، خال، خویشک... هتد.

ج- پیشه. وه ک: دکتۆر، وه ستا، مامۆستا... هتد.

هنده ک جاران ب پیکا دهسته وازه و رسته یان ب دهستفه دهیت. وه کو:

- من پیز بؤ ته هه یه.

2- ب پیکا نه راسته وخو: شروقه کرنا ئه فی شیوه ی ب پیکا پراگماتیکی ب دهستفه دهیت (عبدالواحد مشیر دزه یی، 2009، 126). وه کو:

- ئافی نافه خو؟

ئه ف رسته د راستیدا پرسیار نینه، به لکو داخواییه، به لی ئاخفتنکه ری ب شیوه یی پرسیار ب مه به ستا پیزگرتنی هینایه بیرا گوهداری.

2.3. ئه رکین پیزگرتنی:

پیزگرتنی چه ند ئه رکه هه نه، ئه فین ل خوارئ هنده ک ژ ئه رکین پیزگرتنینه:

1- پیزگرتن سنووره کی بؤ نه خوشی و زیان گه هاندنی ددانیت.

2- پیزگرتن ب پیکخستنا ژیانئ د جفاکیدا رادبیت و رادبیت ب دروستکرنا حاله ته کی ژ هه فسه نگییا گونجای، کو دکه فیه د نافه را پاراستنا خودی و مجامه له تا که سی دیدا.

3- پاراستنا هه فسنگییا جفاکی د نافه را ئاخفتنکه راندا و نه هیلانا تیکچوونی و په یدا کرنا حاله ته کی ژ خوشی و بیهنفره هییی د نافه را نه واند (سلیم الشریگی، 2011، 49).

3.3. په سن و پیزگرتن:

پیزگرتن کرده یه که په یوه ندیه کا بهیز ب فیان و هیز و دهسته لات و ئیکگرتنیقه هه یه، به لی دشباندا نینه پیزگرتنی ل گه ل فیان و هیزی وه که فیکه یین. پیزگرتن یا ئاراسته کرییه بؤ پوی -Face و پوی نواندا که سییه د ناف جفاکیدا و ئه ف پویه چیدبیت یی ئه رینی بیت هه ره وه کو ل ده می پيشکیشکرنا پالپشتیا مه بؤ گوهداری و ئه وژی ب پیکا ته که زکرنی ل سه ر پيخوشبوونا مه ب تشته کی کو هاتییه ئه نجامدان یان ته که زکرنا پيخوشبوونا مه ل سه ره وی پیکا که س تیدا دیاردبیت. وه کو جلوه رگ و پرچ و ره فتاری. پویی ئه رینی وه ل گوهداری دکه ت، کو هه ست ب خیر و خوشییی بکه ت (Gramley, S & Pätzold, K-M, 2004, 198).

د بن پوانگه ها پویی نه رینیدا بریتییه ژ مایتیکرنی د کاروبارین خه لکیدا و بکارهینانا ده رپینین زمانی یین نه گونجای. پیزگرتنا پوی ب (هینئ) و پیزگرتنا پوی ب (فیانئ)، چیدبیت ببنه هه ره ئیک ژ پویی ئه رینی یان پویی نه رینی (Gramley, S & Pätzold, K-M, 2004, 200). وه کو:

- دی شی قه ربالغی نه که ن، چونکی مه وانیا هه ی. (پیزگرتنا پوی ب (هینئ))

- ئاخفتنا ته بریاره. (پیزگرتنا پوی ب (فیانئ))

ئه ف هه ره دوو رسته یین ل سه ری ل دویف ده وروبه ری دشین ب واتایا ئه رینی یان نه رینییا پیزگرتنی بده ن.

(تروئسبورى) دياردكهت كو ئيك ژ پيكتين بهر به لاف بؤ گرينتيكرن و سهركهفتنا پروسيسا په يوهنديكرنى، ئوژى پروسيسا بكارهينانا ستراتيجييين پيژگرتينه. كو پيژگرتن ل قيرى ئاره زوويه بؤ پاراستنا وينه و پوي پاريزيبي (Trosborg, A, 1995, 19).

تيگه هى پوي ژ (براون و ليفنسن) هاتييه وهرگرتن ژ تيورا پهفتارا زمانى، كو گريداي پويى ئه ريئى و پويى نهرينينه (Brown, 70, P. and Levinson, S, 1987).

ئانكو ل دهف (براون و ليفنسن) پوي دوو ديمه ن هه نه، ئوژى پويى ئه ريئى و پويى نهرينينه. پويى ئه ريئى په نجا ئاخفتنكهرى په ننگه ددهت پيخه مهت ب دهستقه هينانا پيژگرتنا بهرامبهري، ههروهسا پزامه ندى و قابيلبوننا ئه وان، به لى پويى نهرينى ههفتاويه بؤ پيذفياتيبي ب سهر به خوئى و كاركرن ب ئازادانه، دوير ژ هه نه فيان و كه رب و كيئان، كول سهر ئه وان بهيته سه پاندن (62 Brown, P. and Levinson, S, 1987).

هه ر ئيك ژ هيژى (دهسته لايى) و په هه ندى جفاكى پوله كى گرنگ د چهواييا پيشكيشكرنا خه لكى بؤ په سننى دگيرن و ب شيوه كى سهره كى په سن نمونه يه ژ پويى ئه ريئى، به لى چهواييا په سننى پشتبه سننى ل سهر هيژا په يوهنديبي د نافهرا ئاخفتنكهرى و گوهداريدا دكهت (Talbot, M, M, 1998, 92). بؤ نمونه بكارهينانا رسته يه كا وهكو (ئه واهه ب راستى يا باشه). ئه گه ر ژلايى ماموستايه بؤ قوتابى بهيته گوتن يا جياوازه ئه گه ر د نافهرا دوو كهساندا بهيته بكارهينان، كو هه مان ئاست هه بن.

ئانكو ئه و رسته يا ل سهرى دى بيته په سن ئه گه ر ئه و رسته ژلايى كه سه كيغه بهيته گوتن، كو پله وپايه يا ئه وى بلندترى بؤ كه سى بؤ پيشكيشكدهت، به لى ئه گه ر ئه و هه ر دوو كه س به كسان بن ئانكو هه مان ئاست بن، ل ئه وى دهمى ئه و رسته دى بيته دهربرين ژ هه فالينى و هه فگرتنى (Talbot, M, M, 1998, 92). د ئه فى بواريلا (هولمس) دياردكهت، كو پتريا دهربرين په سننى ئه وين د نافهرا كه سين هه مان ئاست يان هه مان پله يا جفاكيدا دهينه بكارهينان بؤ مه به ستا ئيگرتنا جفاكى و بهيژكرنا په يوهنديبين جفاكويه، لى ل قيرى زى ديسان په گه زى مى زنده تر ژ په گه زى نير بكاردهين (Holmes, J, 1995, 204).

ئه گه ر رسته يا (تو ماموستايه كى باشى). ژ لايى پاگرى كوليزيغه يان ژ لايى سهركى پشكيفه بؤ ماموستايه كى بهيته گوتن، دى ئه و گوتن بيته په سن و پيژگرتن تيدا هه يه، به لى ئه گه ر ئه و رسته د نافهرا دوو ماموستا ياندا كو هه فالين ئيك بن، ل ئه وى دهمى بؤ ئه وى مه به ستى بكارناهيته، به لكو زنده تر دى دهربرينى ژ هه فالينى و ئيگرتنى و فيانى د نافهرا ئه وانداهه كهت.

هه ر وهكو بهرى نوكه هاتييه دياركرن، كو دوير و نيزيكيا جفاكى، ب شيوه كى پيژده يى نهكو قه بهر پوله كى گرنگ د دياركرنا ديمه نين

دياركرى يين پيژگرتنى د بيافين زمانيدا دبينن. ب واتايه كا دى په سن و كارقه دانا ئه وى ب شيوه كى مه زن ب نيزيكيا جفاكيفه كاريجر دبيت (Holmes, J, 1995, 204). بؤ نمونه په ننگه په سن و كارقه دانا ئه وى قاله به كى پيژگرتنى يى زنده تر ب خوئه بينيت، ئه گه ر د نافهرا باب و كوريدا بيت، نهكو د نافهرا دوو كه سين هه فالدا بيت. هه ر وهكو د ئه فى په سن و كارقه دانا (به رسفا) ئه ويدا دياردبيت:

-په سن: ترومبيللا ته گه له ك يا جانه. (باب)

-كارقه دانا ئه وى: سوپا بؤ ته بابى هيژا. (كوپ)

لى ئه گه ر دوو كه سين هه فال دانوستاندنه كا هؤسا د نافهرا ئه وانداهه بيدابيت، بيگومان دى په سن و په ننگه دانا قاله به كى پيژگرتنى يى كيومتر دهت. وهكو:

-په سن: ترومبيللا ته گه له ك يا جانه. (كه سى هه فال)

-كافه دانا ئه وى: سوپاس. (كه سى هه فال)

4.3. په سن و ستراتيجييين پيژگرتنى:

(ليچ) پولينكرنه كى ل دويف تيگه هى پيژگرتنى بؤ ئه ركى ئاماژه كرنى پيشنياردكهت. ئه و هه ولددهت ئه وى چه ندى پيشكيشكدهت، كا چه و ئه ركى ئاماژه كرنى په يوهندي ب ئارمانجا جفاكيفه هه يه، ئه واهو هه ولددهت موجهه لى بپاريزيت. ئه وى دبيت چار جور، كو ئه فنه: (كرده يين كيبركيى، كرده يين فيانى، كرده يين هه فكاربيى، كرده يين ململانى). د پيژگرتنى ئه فان ئه ركان يان كرده ياندا پله يين جياواز هه نه. (Leech, G, 1983, 104).

نمونه يا پيژگرتنى ل دهف (ليچ) دوو دوانيين جه وهه رى ب خوئه دگريت، ئه وى رهنج - cost و مفانه - benefit و ئه ف دوانيينه ژ هه ر دوو لايين گوتارى، كو ئاخفتنكهر و گوهدارن ناهينه جوداكرن. پيژگرتن داخووا كيملكرا رهنج و زنده كرنا مفاى ل دهف هه ر ئيك ژ ئاخفتنكهرى و گوهدارى دكهت (Leech, G, 1983, 82).

ب شيوه كى گشتى په سننى بؤ مه به ستا پيژگرتنى دوو ستراتيجى هه نه. ئه وى پيژگرتنا ئه ريئى و پيژگرتنا نهرينينه:

1.4.3. په سن وهكو ستراتيجيه كا پيژگرتنى يا ئه ريئى: ل دويف (براون و ليفنسن) په سن ستراتيجيه كا پيژگرتنى يا ئه ريئيه، كو ئاماژه يى ب تيبيينا ئاخفتنكهرى و ئاماده بونا ئه وى بؤ به شداريى د گرنگييدانين گوهداريدا ددهت. تيورا ئه وان يا گرنگه و ب مفايه بؤ شروقه كرنا په سننى وهكو ستراتيجيه كا پيژگرتنى يا ئه ريئى، چونكى گرنگييدانا تيورى ب په سننى ب شيوه كى سهره كى دكه فته د كارهينانا ئه ويدا، ل دهمى دووباره كرده يين نهرينى بؤ پوي دهينه ئاراسته كرن و دبنه ئه ريئى و ب ديتنا ئه وان پيشكيشكرنا په سنان ستراتيجيه ته كا ئه ريئيه، كو

وھكو كارىن: (ھەزۇڭكرن، دڤىت، سەرسۇرمانكرن، مەندەھۆشكرن...ھتد). ھەر وھكو د ئەقان رستەياندا دياردبىت:

a-ئەز ھەز ژ پەوشتى تە دكەم.

b-ما كى ژ تە ب پەوشترە ؟

a-من كەس ھندى تە نەڤىت.

b-تۆ پىژدارى.

a-سەينارا تە ئەم مەندەھۆشكرن.

b-ئەم يىن ل بەر دەستى تە رابووين.

پىدڤىيە ئامازەيى ب ئەوى چەندى بدەين، كو دەوروپەرى پولهكى ديار و بەرچاڤ ھەيە، كو پەسنى وھكو ستراتىجىيە كا پىژگرتنى يا ئەرنى نىشانبدەت، چونكى ئەو دەوروپەرى د ناڤەرا ھەڤىشكرن ئاخڤتنى (ئاخڤتنەر و گوھدار)يدا ھەيە، دبىتە خالا ڤەپر بۆ دياركرنا ئەركى پەسنى وھكو ستراتىجىيە كا ئەرنى يان يى نەرنى. ب واتايەكا دى پەسن دبىتە ستراتىجىيە كا پىژگرتنى يا ئەرنى، ئەگەر پەسنى شيا دەرپرېنى ژ (خۆشى و ھەڤالىنى و ھەڤكرتن و بىھنڤرەھيى وئافەرىن و دەستخۆشيبى و راستگويىي و نەرمكرنا رەخنە)يى بكتە. ب ئەڤى رەنگى ل خوارى دياركرى:

1-دەرپرېن ژ ھەڤالىنى و ڤيانى:

وھكو:

-كەس وھكى تە بۆ من ب وھفا نىنە !

د ئەڤى نمونەيىدا پەسن وھكو پىژگرتنە كا ئەرنى بۆ گوھدارى ھاتىيە پىشكېشكرن، چونكى ل دويڤ دەوروپەرى ئەو رستە دەرپرېنى ژ ھەڤالىنى و ڤيانا كەسى دكەت، ئەوژى ئەگەر ئاخڤتنەرى ئەو رستە ب مەبەستەكا دى يا نەراستەوخو پىشكېشكى گوھدارى نەكرىت.

2-دەرپرېن ژ ھەڤكرتن و ئىكگرتنى:

-پىشتەڤانىيا تە بۆ من، ئەز يى سەرلند كرىم.

ئەڤ رستە پەسنەكە ب شىوھيى پىژگرتنە كا ئەرنى، چونكى ئەو رستە دەرپرېنى ژ ھەڤكرتنا گوھدارى بۆ خۆ دكەت، كو ل ڤىرى گوھدار ل دويڤ ئەوى دەوروپەرى د ناڤەرا ئەواندا ھەي، دىڤىت بگەھىتە ئەڤى مەبەستا مە دياركرى، ئەوژى ل دەمى ئاخڤتنەرى ب مەبەستا ھەبوونا ھەڤكرتن و ئىكگرتنى ئەو رستە بۆ گوھدارى پىشكېشكرىت.

3-دەرپرېن ژ ئافەرىن و دەستخۆشيبى:

وھكو:

- دەست خۆش بىت دكتورى ھىژا.

د ئەڤى نمونەيا ل سەريدا پەسن ب شىوھيى ئافەرىن و دەستخۆشيبى ھاتىيە دەرپرېن، ئەڤەڤى دبىتە ستراتىجىيە كا پىژگرتنى يا ئەرنى و ئەڤ چەندە ل دويڤ دەوروپەرى دى ئەوى

پويى ئەرنى بۆ گوھدارى ئاراستەدكەت (Brown, P. and Levinson, S,1987,78-80).

ئانكو ل دەڤ (براون و لىڤنسون)ى پەسن ستراتىجىيە كا پىژگرتنى يا ئەرنىيە، كو دانوستاندنا پويى ئەرنى يى گوھدارى دكەت، ل گەل بەرچاوەرگرتنا تىبىنىيا ئاخڤتنەرى و پىدڤياتى و گرنگىيىدانىن گوھدارى.

ب ديتنا (مىلس)ى پەسن كردهيەكا ئاخڤتنىيە، كو منەت و ئافەرىن و دەستخۆشيبى بۆ گوھدارى دزڤرىنىت، ئەڤجا چ ب شىوھكى ئاشكەرا يان نەئاشكەرا بىت. پەسن ل دۆر تىشتەكى باش ب ئەويڤە دھىتە كرن. وھكو كەلوپەل، كەسايەتى، شيان، سەر و سىما...ھتد و ئەڤ تىشتە ب شىوھكى ئەرنى ژلايى ئاخڤتنەر و گوھدارىڤە دھىنە ھەلسەنگاندن. ھەروەسا (مىلس) دووپاتدكەت، كو پەسن ب شىوھكى گشتى وەك نمونەيەكئىيە بۆ ستراتىجىيا پىژگرتنى يا ئەرنى. ئەڤجا ئەو ئامازەيى ب ئەوى چەندى ددەت، كو پەسن ئەركى ئامازەيەكا ئاشكەرايە بۆ پىژگرتنا ئەرنى(Mills,S,2003,219).

پەسن وھكو ستراتىجىيە كا پىژگرتنى يا ئەرنى دھىتە ھژمارتن، چونكى ئەو سىڤەت و كارىن بۆ مەبەستا پەسنى بكاردھىن د ناڤىن خۇدا واتايەكا ئەرنى ھلڤكرن، ئانكو خودان ھەلسەنگاندنەكا ئەرنىنە، چونكى پويى ئەرنى پىشكېشى گوھدارى دكەت و گوھدارى پىخۆش دبىت و ھەست ب دلخۆشى و پىژ و تەڤدېرى دكەت، لەوا د بەرسڤدانا ئاخڤتنەرىدا ھەمان تىگەھى ئەرنى يى پەسنا پىژگرتن تىدا پىشكېشكەت. ب ئەڤى رەنگى ل خوارى دياركرى:

أ-ھەڤالناڤ:

وھكو:(جوان، لاو، باش، ژھەڤى، بىھەڤرك، سەرکەڤتى، زىرەك...ھتد). ھەر وھكو د ئەقان رستەيىن ل خوارىدا دياردبىت:

a-چاڤىن تە جوانن.

b-بەرىزى، ژ قەنجىيا خۆ دبىژى؟

a-بەژنا تە يا لاوھ.

b-سوڤاس بۆ تە

a-تۆ خودان پەوشتەكى باشى.

b-ئەم يىن ژ تە ڤىرېووين.

a-تۆ يا ژھەڤى.

b-ژ جامىريا خۆ دبىژى.

a-كارى تە يى بىھەڤركە.

b-تۆ جامىرى.

a-تۆ باشڤىسەكى زىرەكى.

b-ئەم ھەمى قوتابىيىن تەنە.

ب-كار:

واتا و مەبەستى گەھىنيت، ئەگەر چ ھۆكاريىن دى كاريگەريىيى ل سەر نەكەت.

4-دەربەرىن ژ راستگويىي:

وەكو:

–تۆرەوشتەرزى.

د ئەففى پستەيىدا پەسن وەكو ستراتىجىيەكا ريزگرتنى يا ئەريىنيە، چونكى پەسنا رەوشتى گۆھدارى ب راستگويى كرىيە و ئەف چەندە ژى ب رىكا دەرووبەرى د نافەرا ئاخفتنكەرى و گۆھدارىدا ھەى دەھتە پشتراستكرن.

5-دەربەرىن ژ نەرمكرنا پەخنەي:

وەكو:

–ئەز دزەم مرقاين وەكو تە تىگەھشتى چ جارين دى خەلەتيان ناكەن.

د ئەففى نمونەيا ل سەريدا بۆ ھەندى داکو پويى ئەريىيى ريزگرتنى د پەسنيدا رەنگەفەدەت، ئاخفتنكەرى ھەولدايە پەخنە و تشتين ل دەف ئەوى ھەين، ب شيوەكى دەريپرەت، كو جۆرە نەرماتى و نەشداندەنە د پەسنيدا ھەبيت. ئەفەژى بۆ ھەندىيە داکو وە ل گۆھدارى بکەت، كو ئەوى نەفیت كاريىن ب ئەوى رەنگى دووبارەبەن، بەل ئەفیت پەيوەنديا د نافەرا ئاخفتنكەرى و گۆھدارىدا ھەى بەھتە پچراندن، ژبەرھەندى ھەولدايە د پەسنيدا پويى ئەريىيى ريزگرتنى نيشاندەت.

6-دەربەرىن ژ ليپورينخوازتن و سوپاسيكرن و سلافكرن:

پەسن وەكو ستراتىجىيەتەكا ريزگرتنى يا ئەريىيى بكاردەھت، ئەگەر جەي شيوەيىن دييىن كەردەيىن ئاخفتنى بگريت. وەكو: ليپورينخوازتن، سوپاسيكرن، سلافكرن. ھەر وەكو د ئەفان نمونەياندا دياردەيت:

–من دلئ تە ھىلات، ببورە.(ليپورينخوازتن)

–ئەز قەردارى جاميريا تەمە.(سوپاسيكرن)

–ب خىرھاتنا جەنابى تە يى پزدار دكەين.(سلافكرن)

د ئەفان ھەر سى نمونەيىن ل سەريدا، كەردەيىن ئاخفتنى: (ليپورينخوازتن، سوپاسيكرن، سلافكرن) وەكو پەسن ھاتينە و ئەف چەندە بوويە ئەگەر كو ئەف ھەر سى نمونە ببنە ستراتىجى بۆ ريزگرتنا ئەريىيى و ئەفەژى بيگومان ھەتاکو بۆ ئەوى مەبەستى بەھن، پيدفى ب دەرووبەرىكى گونجاي د نافەرا ئاخفتنكەرى و گۆھدارىدا ھەيە.

2.4.3. پەسن وەكو ستراتىجىيەكا ريزگرتنى يا ئەريىيى: د

راستيدا چيدىيت پەسن بۆ پويى گۆھدارى كەردەيەكا ئەريىيى بيت. بۆ نمونە د پستەيا ل خواريدا:

–ئەز ھەژ پينفيسى تە دكەم.

چيدىيت وەسا د ميشكى گۆھدارىدا پەيداييت، كو ئاخفتنكەرى پينفيسى ئەوى دفت و ئەفە وە دكەت، كو ھەست ب شەرمى بکەت، ژبەر ھەندى دبىت بەرسف يان كارفەدانا گۆھدارى ئەفە بيت:

–كەرمكە پينفيسى بگرە.

بەل ئەگەر بەھتە گوتن(X پينفيسەكى لاو ھەيە.) ئەفە نابيتە كەردەيەكا ئەريىيى بۆ پويى، ژبەرکو X يى نەديارە، ئانكو بۆ ھەر كەسەكى يى ديار نينە، كا كييە، ژبەر ھەندى ل فترى پەسن نابيتە كەردەيەكا ئەريىيى بۆ پويى(Al-Rassam, E, 1999, 9).

ب ديتنا (ئالام و مونتاژىرى) دبىژن: چيدىيت وەسا ل پەسنى بەھتە تىگەھشتن، وەكو كەردەيەكا ئەريىيى بۆ پويى(پۆخسارى مرقاين)، ئەوژى ل دەمى پيشكىشكەرى پەسنى وەسا پەسنى ئاراستەبکەت، كو ئەو چاوپنوكە ل گەل گۆھدارى و دفت تشتەكى تاييت پەفە ب دەست خۆفە بيخيت Allam, H & Monatzeri, M (2011, 4).

ستراتىجىيەتەن ريزگرتنى يىن ئەريىيى بەرەف پيدفياتيبيىن پويى نەريىنە دچن. ئالوگوركرنا پيرۆزباھيان چيدىيت يا ھەستيار بيت، چونكى جيتەجيتونا ئەوان چيدىيت پالەدەر بيت بۆ پيدفياتيبيىن پويى ئاخفتنكەرى و گۆھدارى(Payne,S,2013,22). ريزگرتنا ئەريىيى ل سەر بئەرەتتى تشتەكى جياواز ھاتىيە دانان، ئانكو بكارھينانا كەردەيەكا ئاخفتنى يا نەراستەوخو بۆ ريزگرتنا مافى كەسەكى كو ب ئازادانە كاريكەت و ل فترى گەلەك جارەن پەسن ل دەمى بۆ ريزگرتنى بكاردەھت، ل دويف ھەندەك ھۆكار و دەرووبەرى تىگەھەكى جياواز دگەھينيت، ئانكو دبىتە ستراتىجىيەتەكا ريزگرتنا ئەريىيى.

(مىلس) ئاماژەيى ب ھەندى ددەت، كو پەسن دشين ب شيوەكى جياواز و ب ريكين جياواز كاريكەت، ئەوژى ب پشتبەستل سەر دەرووبەرى. ئانكو پەسن چيدىيت يا مەبەستدارييت و ب شيوەكى ئەريىيى بەھتە رافەكرن. ديسان پەيوەندى د نافەرا كەسى پەسندار و كەسى پەسن بۆكرىدا پۆلەكى فەپر د رافەكرنا ئەركين چافەريكرى يىن پەسنيدا ھەيە، ئانكو دەرووبەر ب دياركرن و ب رافەكرنا ستراتىجىيەتە پەسنى يا ريزگرتنى رادىيت. ئانكو د ھەندەك پەيوەندياندا پەسن گەرم و گور نابيت، ژبەرکو وەسا دەھتە ھەلبزارتن، كو ئەو ريكين ئاخفتنكەر ھەولددەت، دەستەلاتا خو ل سەر كەسەن دى بسەپينيت و ئەفە دبىتە ئەگەر ئەو ريزگرتنا د پەسنيدا ھەى وەكو كەردەيەكا يان ستراتىجىيەتەكا ئەريىيى بەھتە ھژمارتن. ئەوژى ئەگەر ب ئەفان مەبەستان بەھتە گوتن:(سفاكاتى، چاوپنوكى(حسد)، خۆسەپاندن، نەراستگويى...ھەتد) (Mills,S,2003,219-220). ب ئەففى رەنگى ل خوارى

دياركرى:

1-دەربەرىن ژ سفاكاتىيى:

-تۆگەلەك ماقۇلى.

وہکو:

-كىۋەكى تەبھا دايە زانستى؟

ئەڧ پستە ئەگەر مەبەستا ئەۋىيىت، كۆگۈدارى چبھا نەدابىتە زانستى، ل ئەۋىي دەمى ئەۋ پستە يىدا ھەي، دى دەربىنى ژ نەرازىبونى ئاخفتنكەرى بەرامبەر ھەلويستى گۈدارى كەت، ئەڧەزى د ئەنجامدا دى پەنگفەدانا پىزگرتنەك نەرىنى كەت.

7-دەربىن ژ ئىھانەكرنى:

وہکو:

-تۆۋەكى ەلىكى بەتى.

پەسن ل ڧىرى ل دويڧ دەۋرۋەرى دىت بىتە كردهيكە يان ستراتىجىتەكا پىزگرتنى يا نەرىنى، ئەۋىي ئەگەر ئاخفتنكەرى ب ئىھانەڧە زىرەكيا گۈدارى ب زىرەكيا ەلىكى بەتى لىكچواندىت.

8-دەربىن ژگەفكرنى:

وہکو:

-تۆدى خۇ بىنى، كا چەۋا دى تاجا سەرى تە زىر بىت؟

ئەڧ پستە زى ل دويڧ دەۋرۋەرى دىت پەسنا تىدا پەنگفەدانا ستراتىجىتەكا پىزگرتنى يا نەرىنى بكت، ئەۋىي ل دەمى ئاخفتنكەرى ب مەبەستا گەفكرنى ئاخفتنا خۇ ب شىۋەي پەسن دەربىيت، ئانكو ئەۋىي واتايى بدەت، كا ئەۋ تاجا زىرى دى ھىتە ئىخستىن و ئىدى نامىنيتە سەرى ئەۋىي.

پشتى بەسى پەسنى ۋەكو ستراتىجىتەكا پىزگرتنى يا نەرىنى و نەرىنى ھاتىيە كرن، بۇ مە ديارۋو كو د بنەردە پەسن ۋەكو ستراتىجىتەكا پىزگرتنى يا نەرىنيە، بەلى ب پىكا مەبەست و دەۋرۋەرى د نافبەرا ئاخفتنكەرى و گۈدارىدا ھەي، چىدبىت پەسنا خودان ستراتىجىتەكا پىزگرتنى يا نەرىنى بىتە پەسنا خودان ستراتىجىتەكا پىزگرتنا نەرىنى، ئانكو واتا و مەبەستەكا بەرۋفازى خۇ بدەت، ئەۋىي پىزگرتنا نەرىنى، پىزگرتنەكا نەرىنى پەنگفەبدەت.

4. ئەنجام

پشتى ڧەكۈلينا مە ب دومامىك ھاتى، ئەم گەھشتىنە ئەڧان ئەنجامىن ل خوارى دياركرى:

1-پەسن دىت بىتە ستراتىجىتەكا پىزگرتنى ل دەمى ئاخفتنكەرى ھەۋلدەت، پويى نەرىنى پىشكىشى گۈدارى بكت، ئانكو ل دەمى ھەۋلدەت، پەسنى دويژ ھەركارىگەرىيەكا ژدەرفە پىشكىشى گۈدارى دكت.

2-دەۋرۋەرى پۈلەكى ديار و بەرچاڧ ھەيە ژ بۇ دياركرنا پەسنى ۋەكو ستراتىجىتەكا پىزگرتنى يا نەرىنى يان يا نەرىنى ھەيە و ئەڧەزى ب تنى ھەڧشكىن ئاخفتنى دىن بىرى ل سەرى

ئەڧ پەسنا د ئەڧى پستە يا ل سەرىدا ھەي، ئاخفتنكەرى پىشكىشى گۈدارى كرىيە و ل ڧىرى ئەۋ پستە دى بىتە كردهيكە پىزگرتنى يا نەرىنى بۇ پويى گۈدارى، ئەۋىي ئەگەر ب مەبەستا سڧكاتىيى (ماقۇيل) د ئەۋىي پستە يىدا بۇ گۈدارى ھاتىتە ئاراستەكرن و ئەڧەزى ب پىكا دەۋرۋەرى د نافبەرا ئاخفتنكەرى و گۈدارىدا ھەي دەپتە دەسنىشانكرن.

2-دەربىن ژ چاۋچنۇكىيى:

وہکو:

-تە ئەڧ ترومبىلا لاۋكەنگى كرى؟

ئەڧ پەسنا د ئەڧى پستە يا ل سەرىدا ھەي، ئەگەر ب مەبەستا چاۋچنۇكىيى و چاڧ پىنەرابونى پەسنا (كرىنا ترومبىلا لاۋ) بۇ گۈدارى بەپتە گوتن، ل ئەۋىي دەمى دى بىتە كردهيكە نەرىنى بۇ پويى گۈدارى و ئەڧەزى ھەتاكو ب دەستفەدەپت، پىدڧىيە دەۋرۋەرى پۈلى خۇ د ئەڧى چەندىدا بىنيت.

3-دەربىن ژ خۇسەپاندنى:

وہکو:

-تۆزى يى بوۋىە ئاغا.

پەسن د ئەڧى پستە يىدا دەربىنى ژ پىزگرتنەكا نەرىنى دكت، ئەۋىي ئەگەر ئاڧايەك ئەۋ پستە يى بىژىتە خزمەتكارەكى خۇ يان مەۋڧەكى ھەژار د ئەۋىي چڧاكىدا.

4-دەربىن ژ توانجى:

وہکو:

-ھويىن زى يىن بوۋىن خودان ترومبىلن لاۋ و خانىيىن بلند!

د ئەڧى نمونە يىدا پەسن دىت ۋەكو كردهيكە نەرىنى بۇ پىزگرتنى بەپتە ھژمارتن، ئەۋىي ئەگەر ب توانجە ئەۋ پەسنە ھاتىتە كرن، ئانكو پەسنا (ھەبوننا ترومبىلن لاۋ و خانىيىن بلند ل دەڧ گۈدارى ھاتىتە كرن) ب شىۋەيى توانج ھاتىتە كرن و پىشكىشكرن. ئەڧەزى ب پىكا دەۋرۋەرى د نافبەرا ئاخفتنكەرى و گۈدارىدا ھەي دياردىت.

5-دەربىن ژ نەپاستگۈيى:

وہکو:

-تۆگەلەك يا تىگەھشتى.

پەسن د ئەڧى پستە يىدا دىت ب پىكا دەۋرۋەرى بىتە كردهيكە پىزگرتنا نەرىنى بۇ پويى گۈدارى. ئەۋىي ئەگەر ئەۋ پستە ب پاستگۈيى نەھاتىتە پىشكىشكرن. ئانكو ل دەمى گۈدار ۋەسا بۇ دچىت، كو ئاخفتنكەرى يى پاستگۈ نىنە د ئەۋىي پەسنىدا ئەۋا(بۇ زۇريا تىگەھشتە ئەۋىي) ھاتىيە كرن، ل ڧىرى دەۋرۋەرى پۈلەكى كارا و ديار د دياركرنا ئەڧى چەندىدا دىنيت.

6-دەربىن ژ نەرازىبونى:

- Al-Rassam, Eba (1999) "A Study of Compliments in Mousuli Arabic With Reference to English", (Unpublished M.A.Thesis) University of Mosul.
- Austin, J. (1962) *How to Do Things with Words*. Oxford; Oxford University Press.
- Brown, P. and Levinson, S. (1987) *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Herbert, R. (1990) "Sex -Based Differences in Compliment Behavior ". *Language in Society*, Vol. 19.
- Holmes, J. (1986). Compliments and Compliment Responses in New Zealand English. *Anthropological Linguistics*, 28, 485-507.
- Holmes, J. (1988). Paying Compliments: a Sex Preferential Positive Politeness Strategy. *Journal of Pragmatics* 12 (3), 445-465.
- Holmes, J. (1995) *Women, Men and Politeness*, London, Longman.
- <http://Carla.umn.edu/speechacts/compliments/American.htm/>.
- Gramley, S & Pätzold, K-M (2004). *A Survey of Modern English*. Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group.
- Leech, G. (1983) *Principles of Pragmatics*. New York: Longman.
- Mills, S (2003). *Gender and Politeness*. Cambridge University Press.
- Newton, D. & Burgoon, J. (1990) "The use and consequences of verbal influence strategies during interpersonal disagreement". *Human Communication Research*, 2:277-291.
- Nkwain, J. (2011). Complimenting and face: A pragmatic-stylistic analysis of appraisal speech acts in Cameroon Pidgin English. *Acta Linguistica Hafniensia*, 43 (1), 60-79.
- Olshtain, E. and Cohen, A.D.: (1991), "Teaching Speech Act Behavior to Non-native Speakers", in: Celce-Murcia M. ed. *Teaching English as a Second or Foreign Language*. New York: Newbury House/ Harper Collins.
- Payne, S (2003). *Compliment Responses of Female German and Italian University Students: A Contrastive Study*. University of Reading ISSN 2040---3461 *Language Studies Working Papers*. Vol. 5 (2013) 22---31
- Talbot, M.M. (1998) *Language and Gender*. An Introduction, Cambridge: Polity.
- Tannen, D. (1996). *Gender and discourse*. New York: Oxford University Press.
- Trosborg, A. (1995) *Interlanguage Pragmatics: Requests, Complaints and Apologies*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Tsai, Pi-Hua & Wang Yu-Fang .(2002) .An Empirical Study on Compliments and Compliment Responses in Taiwan Mandarin Conversation. Providence University .National Chengchi University
- Wolfson, N and Elliot, J. (1983). *Sociolinguistics and Language Acquisitions*. Massachusetts: Newbury House Publishers Inc.
- تەڭكەشتەن پەسنە بەدەن، كا وەكو ستراتىجىيەتەكا پىزگرتنى يا ئەرىنى يان نەرىنى ھاتىيە بكارھىنان.
- 3-پەسن دىيە ستراتىجىيەتەكا پىزگرتنى يا ئەرىنى، ئەگەر پەسنە شىيا دەرپىنى ژ خوشى و ھەقالىنى و ھەڭرتن و بىھنفرەھىيى و ئافەرىن و دەستخوشىيى و راستگويىي و نەرماتىيا پەخنى بگەت. ھەروەسا ئەگەر شىيا جەي كەردەيىن دىيىن ئاخفتنى بگرت. وەكو: لىبوريخوستن، سوپاسىكرن، سلاڤكرنى.
- 4-پەسن دىيە ستراتىجىيەتەكا پىزگرتنى يا ئەرىنى، ئەگەر پەسن ب مەبەستا سفاكتىيى، نەراستگويىي، چاوتىكويىي، خوسەپاندنى، تىوانج، پازىنەبوونى، ئىھانەكرنى، گەڭكرنى ھاتە بكارھىنان.
- 5-پەسنا خودان ستراتىجىيەتەكا پىزگرتنە ئەرىنى ب رىكا مەبەستا و دەروپەرى پەسنا خودان پىزگرتنە ئەرىنى پەنگەدەت.
5. ژىدەر
- 1.5. ب زمانى كوردى:
- ساجىدە عەبدوللا ھەمادى، پستەسازى زمانى كوردى، كولژى زمان زانكۆي سەلاھەدىن، چاپخانەى حاجى ھاشم، ھەولە، 2013.
- عەبدولواھىد مەشر دزەيى، واتاسازى، چەند لىكۆئىنەوھەكى سىمانتىكى و پراگماتىكىيە، چاپى يەكەم، چاپخانەى خانى، ھەولە، لە بلاكرواھەكانى دەزگاي توؤزىنەوھە و بلاكروندەوھە موكرىانى، 2009.
- 2.5. ب زمانى عەرەبى:
- بھاو الدىن محمد مزىد، تبسىگ التداولىە من أفعال الكلام الى بلاغة الخقاب السياسى، الغبە الاولى، الناشر شمس للنشر والتوزىع، القاھرە، 2010.
- جواد ختام، التداولىە أصولها واتجاهاتها، الغبە الاولى، دار الكنوز المعرفه للنشر والتوزىع، عمان-الأردن، 2016.
- جىن ايشسن، اللسانيات، مقدمه الى المقدمات، ترجمه و تعليق:عبدالكرىم محمد جبىل، الغبە الاولى، المركز القومى للترجمه، القاھرە، 2016.
- سلىم الشرىگى، فى علاقه الادب باللسانيات، الغبە الاولى، الناشر:دار التونسىة للكتاب، تونس، 2011.
- شاھر الحسن، علم الدلالة السىمانتىكيه والبراجماتيه فى اللغة العربيه، الغبە الاولى، دار الفكر للڤباعه والنشر والتوزىع، عمان، الأردن، 2001.
- مجىد الماشگە و أمجد الركاى، مسرد التداولىە، الغبە الاولى، دار الرچوان للنشر والتوزىع، عمان-الأردن، 2018.
- 3.5. ب زمانى ئىنگلىزى:
- Allam, H & Monatzeri, M (2011). A Sociopragmatic Analysis of Compliment Responses in Persian. *Iranian Journal of Applied Language Studies*, Vol 4, No1, 2012
- Allam, H & Monatzeri, M (2011). A Sociopragmatic Analysis of Compliment Responses in Persian. *Iranian Journal of Applied Language Studies*, Vol 4, No1, 2012.
- Al-Azzawi, J. N. (2011). Compliments and positive politeness strategies. *The Open Educational College Responses of Compliment*.

Yousif, N. (2003)." A Discoursal Analysis of Compliments and Compliment Responding in Iraqi Conversation". (Unpublished M.A. Thesis) University of Baghdad.

Wolfson, N and Elliot, J. (1983). Sociolinguistics and Language Acquisitions. Massachusetts: Newbury House Publishers Inc.

الأطراء كأستراتيجية للتأدب في اللغة الكوردية دراسة تداولية

الملخص:

الأطراء فعل مهم من أفعال الكلام، يدخل في المستوى التداولي. يحاول هذا البحث دراسة الأطراء كأستراتيجية للتأدب في اللغة الكوردية وهذا من أجل كيفية تحديد الأطراء كأستراتيجية للتأدب. هذا البحث بعنوان: (الأطراء كأستراتيجية للتأدب في اللغة الكوردية) في حدود كلام منطقة بهدينان. يحاول هذا البحث دراسة الأطراء من ناحية كيف يتم استعماله بقصد التأدب السلبي و الإيجابي. كذلك أجرا البحث حسب المنهج الوصفي التحليلي. الهدف الرئيسي من هذا البحث هو معرفة كيف يتم الأطراء أستراتيجية للتأدب الإيجابي و كيف يصبح استراتيجي للتأدب السلبي. يتكون هذا البحث من فصلين: الفصل الاول بعنوان: (الأطراء و التداولية) و بشكل عام يدرس مفهوم و وظائف الأطراء، الأطراء كفعل كلام و الأطراء و الجنس و الفصل الثاني مخصص ل(الأطراء كأستراتيجية للتأدب).
كلمات الدالة: الأطراء، أفعال الكلام، التأدب، الوجه.

Compliment as a Politeness Strategy in Kurdish Language a Pragmatic Study

Abstract:

Speech act of compliment is an important act of speech and is a part of pragmatic level. This research attempts to study compliment as a politeness strategy in Kurdish language in order to determine that the compliment is regarded as a strategy of politeness. This research entitled: (Compliment as a strategy of Politeness in Bahdenin Kurdish language) attempts to study how compliment is used as negative and positive politeness. The research was conducted according to the descriptive analytical method. The main objective of this research is to find how compliments is used as a strategy for positive and negative politeness. This research consists of two chapters: the first chapter, entitled (compliment and pragmatics) and the concept and functions of compliment are studied in general, the compliment as speech act and compliment and gender. The second chapter deals with compliment as a politeness strategy.

Keywords: Compliment, Speech acts, Politeness, Face.